

Léta dávno minulé

Nejstarší zprávy o Běstvině jsou sice raně historické, ale skromné. Jsou obsaženy v letopise kanovníka vyšehradského, který jako pokračovatel kronikáře Kosmy popsal události českého státu v letech 1125—1140, tj. za vlády knížete Soběslava I. Do své kroniky vkládá letopisec k roku 1137 zmínku „o jednom novém podivuhodném skutku božské dobroty a moci“, jež poznal z podání hodnověrných lidí. Píše o údajném zázračném uzdravení ženy, která žila od mládí ve vsi Běstvina.

Běstvina, Chotěboř a Německý Brod (Havlíčkův Brod) se ve druhé polovině 13. století stávají součástí velikého majetku **pánů z Lichtenburka**, kteří patřili k nejmocnějším a nejvlivnějším panským rodům za vlády posledních Přemyslovců. Vlastnili lesy i vesnice od Lichnice až po Žďár nad Sázavou, jehož klášter obdarovávali různými platy i výnosem svých stříbrných dolů na Vysočině. Ve 14. století se připomíná v Běstvině tvrz a farní kostel. Tvrziště pro zemanskou věžovitou tvrz je lokalizováno na okrouhlý ostroh v rybníčku nedaleko bývalého zámku. Na tvrzi sídlil v polovině 14. století **Jan Kokot z Příchodu**. Jeho syny vystřídal roku 1401 **Trojan z Ostružna**. Po jeho smrti v roce 1413 drží Běstvinu **Kateřina**, vdova po Trojanovi. **Hanušek z Běstviny**, snad syn paní Kateřiny, připojil spolu s Janem z Ostrožna, Bohuňkem, Janem a Jarošem z Proseče a Janem z Onšova roku 1415 pečeť na stížný list císaři Zikmundovi do Kostnice proti upálení M. Jana Husa. Proti zikmundovské postojce a sympatie k učení Husovu jsou v okolí Běstviny určovány jednak orientací české větve pánů z Lichtenburka, zvl. Hynka Krušiny z Lichtenburka, pozdějšího hejtmana orebitů, jednak zemanským odporem proti majetku vilémovského kláštera, jenž sahal ve svém severním výběžku až k Běstvině, a konečně i zkušenostmi chotěbořských měšťanů se žďárskými cisterciáky, kteří vlastnili domy v Chotěboři.

Husitské revoluční hnutí se významně zapisuje do historie Běstviny. Již v roce 1420 se zmocňují nedaleké Chotěboře a severněji vzdálené Přelouče táborité. Halba z Chotěboře se vyskytoval již před rokem 1409 v lapkovské družině Žižkově a byl asi informátorem družiny o předhusitské Chotěboři. Chotěboř obsadil Petr Hromádka z Jistebnice, původce poutí na hory, přímý žák Husův z jeho působení na Kozím Hrádku a jeden ze zakladatelů Tábora. Běstvinští byli nepochybně svědky obležení Chotěboře nepřáteli husitů 2. února 1421. Po dvou dnech statečné obrany byli chotěbořští husité zjímáni, upalováni ve stodolách po cestě z Chotěboře do Kutné Hory, zbylí vhozeni do kutnohorských šachet. Tak zahynulo asi 700 lidí.

Nedaleký Vilémov, Žižkou dobytý, ale nezničený, je místem, kde se roku 1423 vytvořilo nové Žižkovo bratrstvo, pozdější sirotčí husitský svaz. Jan Hvězda z Vícemilic (Licoměřic) pod Železnými horami byl od počátku revolučního hnutí nejvyšším hejtmanem pražským (za Jana Želivského) a potom až do své smrti 1425 hejtmanem táborským. V roce 1427 se revolučního hnutí účastnil zeman **Jan Sudlice z Běstviny**, jenž byl v letech 1440—1454 hejtmanem v Kolíně. Byl ve službách Bedřicha ze Strážnice, polního hejtmana táborského, který se po bitvě u Lipan usadil v Kolíně a bral v ochranu významné členy sirotčího bratrstva, mezi nimi v letech 1436 – 1439 hradeckého kněze Ambrože. Jan Sudlice s Bedřichem ze Strážnice vystoupili po popravě Jana Roháče z Dubé v roce 1437 proti králi Zikmundovi a nakonec i proti králi Jiřímu z Poděbrad.

Zatím v Běstvině na tvrzi žili potomci Trojanovi, bratří **Arnošt a Hertvík**, kteří byli stoupenci poděbradské strany a byli s ní i při dobytí Prahy v roce 1448. Za vlády Jiřího z Poděbrad se zdržuje v Německém Brodě, Chotěboři (1466) a v Běstvině biskup podobojí Martin Lupáč, příznivec a ochránce mladé Jednoty bratrské. Martin Lupáč byl horlivým zastáncem utrakvistů, hájil přijímání podobojí i v Basileji na koncilu v roce 1434. Jeho pravděpodobným hostitelem byl **Martin z Běstviny**, jenž na konci 15. století vlastnil se svou manželkou **Eliškou z Malčína** i nedaleký Vestec.

Roku 1523 se dostala Běstvina do majetku vladycké rodiny **Onšovských z Onšova**, kteří přišli z rodné tvrze na Dolnokralovicku v čáslavském kraji. V letech 1523–1533 to byl **Václav Onšovský z Onšova**, v letech 1566—1584 **Jan Onšovský**, jenž neměl mužských dědiců, ač byl třikrát ženat. Statek běstvinský zdědily dcery **Cecilie a Anna Marie**. Sňatkem Cecilie s **Kryštofem Kapounem ze Svojkova** přešla roku 1592 (1622 ?) - 1647 Běstvina do majetku Svojkovských. Kryštof Kapoun se zúčastnil protihabsburského povstání, ale poněvadž zapsal Běstvinu své manželce Cecilii, nepropadl statek pobělohorské konfiskaci. Kryštof Kapoun ze Svojkova po smrti své ženy prodal Běstvinu roku 1629 svému zeti **Janu Purkartovi ze Sloupna**, manželci dcery Veroniky. Posledním majitelem Běstviny z rodu Kordulů ze Sloupna byl **Kryštof Kordule**, který zemřel v roce 1678.

POZNÁMKA: Ve farní knize uváděn **Johann Burghard (Pukart ?) Kordule ze Sloupna (1647 – 1678) ??**

Stav běstvinského statku po třicetileté válce byl žalostný. Vsi Běstvina s Počátky měly celkem dvacet hospodářů, jeden rolnický grunt pustý, spálený (Povejšilovský), jeden pustý grunt v Drhotíně. V Běstvině byl panský dvůr, pivovar a filiální kostel sv. Jana Křtitele, tehdy

rovněž zpustlý. V druhé polovině 17. století se majitelé Běstviny rychle střídali.

POZNÁMKA: V přehledu zde chybí **Adolf Ladislav Rosenhain z Janowitz** (1678 – 1685), **Johann Albrecht Berka z Rheinsfeten** (1685 -1687) a **Marquard Georg svob. pán. Wěžník** (1687 – 1693), **Anton svob. pán Woračický z Paběnic** (1693 – 1696).

Roku 1696 koupil Běstvinu **Antonín Arnošt svob. pán z Pirkensteinu** (psáno i *Birkensteinu*). Tento nový majitel upravil na počátku 18. století starou tvrz v pohodlnější sídlo, vrátil Běstvině opět samostatnou faru (1720), založil školu (1722), opravil kostel (1726) a dal postavit před zámkem barokně gotickou kapli podle plánu architekta Jana Santiniho – Aichla.

POZNÁMKA: Ve farní knize je uveden **Anton Crp. Burkhardt von Pirkenstein** (1696 – 1722), **Frantz Ferdinand von Pirkenstein** (1722 – 1740), **Josef Johann Adalbert von Pirkenstein** (1740 – 1758). (Adalbert = Vojtěch, zámecká kaple mu byla zasvěcena). ??

Ferdinand František svob. pán z Pirkensteina prodal roku 1758 Běstvinu svému synovci **Janu Františku, svob. pánu Schönovitzovi z Ungerswerthu**. Ten rozšířil statek o Podhořice a Klokočov.

POZNÁMKA: V přehledu zde chybí jeho starší syn **Jan Karel Schönowitz** (od r. 1788), Janův bratr **Josef Antonín svob. pán Schönowitz z Ungerswerthu a Adlerslöwen** (od r. 1796): online. [dostupný na]: <http://www.mzh.cz/clanek.asp?id=104> a v letech 1818 – 1845 Josefův syn **Vilém Schönowitz** (v roce 1835 nechal založit "Pamětní knihu farnosti Běstvina").

Rozsah statku ukazuje soupis v tereziánském katastru z roku 1757. Tvořila jej Běstvina (18 hospodářů), Javorka (5), Horní Počátky (10), Chuchel (4). Rostejn (4), Jeřišno (17), Cečkovice (7); Drhotín měl selské pozemky svedeny k panskému dvoru již v roce 1683. Bylo to tedy celkem 65 hospodářů. Potažní sedláci byli povinni po dvou dnech v týdnu robotovat. Kromě rolníků poddaných byl panský šenkýř v Běstvině, Horních Počátkách a v Jeřišně. Z řemeslníků se v Běstvině uvádějí zedník, zednický tovaryš, pláteník, švec, šumař, kovář panský a 6 nádeníků. Na Javorce bydlel učitel a uhlíř, v Jeřišně krejčí a hrnčíř.

Hospodářský rozvoj běstvinského statku vrcholí v první polovině 19. století. Rozvíjí se zemědělství, a to pěstování jetele a hlavně lnu, základní suroviny pro domácí tkalcovství. Na

náslunných jihozápadních svazích se zakládaly ovocné sady a v roce 1820 se místy vyskytují zplanělé vinice, založené zde po roce 1753. Statek má i 13 rybníků. Tři roky před revolučními událostmi 1848 a jeho historickými změnami koupil Běstvinu **Karel, hrabě z Rotkirchu – Panthenu**, krajský hejtman čáslavský, od roku 1860 poslanec českého sněmu. V roce 1870 zdědil statek jeho synovec **August baron Herzogenberg Piccot de Peccaduc**.

POZNÁMKA: Jeho manželka byla **Marie baronka Černín**.

online. [dostupný na]: <http://patricus.info/Rodokmeny/Picot.txt>

Posledním vrchním na zámku byl za Rotkirchů **Vincenc Prošek**.

Po roce 1849 se Běstvina stala samosprávnou obcí s volenými starosty a byla začleněna do politického okresu Chotěboř.



Zámek v roce 1930

Zámek (čp. 1). Byl postaven v 17. století snad na místě bývalé tvrze. V 18. století, asi za **Františka Ferdinanda Pirkensteina**, bylo přestavěno průčelí a v 19. století byl ještě upravován. V letech 1870 – 1910 byl obýván **Herzogenberg**. V letech 1910 – 1927 byl v majetku **nadačního velkostatku ronovského** a byla zde správa polesí. V rámci pozemkové reformy koupila zámek i budovy v parku spolu se Zástodolním rybníkem a částí pozemků od bývalého dvora Běstvina a Vestec společnost **Humanita**, která v zámku zřídila dětskou ozdravnou. Upravila místnosti pro tento účel a postavila v parku pavilón a nové oplocení před zámkem i kolem parku. Poslední úpravy byly provedeny v letech 1965 – 1970, kdy bylo instalováno ústřední vytápění a budova upravena pro potřeby Zvláštní školy internátní. Zámek spravuje odbor školství ONV Chrudim. Střízlivá jednopatrová budova byla postavena původně o čtyřech křídlech pravidelně rozložených kolem obdélného dvora

s náročnými hranolovitými věžemi. Při přestavbě v 18. století byla východní strana vybourána a nahrazena risalitem se dvěma do úhlu zalomenými křídly, tvořícími hlavní průčelí s portálem. Na zahradní straně jsou zachovány čtyřboké dvoupatrové věže. Do dvora vede zpredu průjezd křížově klenutý bez žeber, rovněž celé přízemí je křížově zaklenuté, v patře jsou stropy ploché.

POZNÁMKA: *Naposledy zámek využívala až do roku 2006 ZŠ praktická a ZŠ speciální.*

POUŽITO:

KALFUS Karel, RNDR, Csc. a kolektiv;
Almanach k 850. výročí trvání obce :
MNV Běstvína 1987